

Megjelenik mindennap a délutáni órákban.

Előfizetési díj:

Egész évre 12 ft, félévre 6 ft, évnegyedre 3 ft o. é.

Szerkesztői szállás: belső-tordautca 122. sz.
Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az emelet hátsó részében.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Pest, nov. 18.

☉ Tehát az osztrák miniszterválság csakugyan nem bír már véget érni. A bécsi tudósítások egyhangúlag megerősítik a tegnapi híreket: hogy Kellersperg programja nem fogadtatott el, minél fogva a miniszterelnöki jelölt végkép fölhagyott a miniszterium alakításával, s addig nem is akar semmi újabb kiegyezési kísérletbe beleerészkedni, míg a császár az újonnan alakítandó miniszterium programjában első helyen a lengyelek kiegyezkedését óhajtja látni.

A tegnapi országgyűlésen Pejacevich gróf felett irányinak a horvát-szlavon országgyűlés elnapolása iránt beadott interpellációjára. E kérdés a horvát-szlavon autonómia körébe tartozik, s ennél fogva óvást tesz ily kérdéseknek a közös országgyűlés elé hozatala ellen, — s végül hozzáteszi, hogy ő felségének kétségbevonhatatlan joga van az elnapolásra. Mely választ a ház Irányi elnöke daczára — tudomásul vette.

A miniszteri változásokról szóló hírek még tartják magukat, mik azonban aligha bírnak komoly jelentőséggel.

Legalább egyhamar nem nézhetünk miniszter-crisis elébe.

A régi és új vármegye.

I.

A törvényhatóságok által alkotott szervezkedési szabályokat a belügyminiszterium megerősítvén: a régi bizottságok ezidő szerént az egész országban utolsó gyűléseiket tartják; búcsút vesznek a multtól, jánusi arczczal tekintenek egyfelől búsan vissza a régi municipalis életre, másfelől mintegy megijodva a jövő elébe a régi iskola emberei, az ugynevezett egykori táblabírák, kiknek ma is az hitők, hogy a vármegye-rendszer volt nemzetünk palladiuma, a municipium mentette meg az alkotmányt, a vármegyei gyűlésteremben fogamzottak, s az ott szokásban volt szabad vitatkozás után érlelődtek meg a reform-eszmék stb. Ezer éves megszokás, a régihez viseltető kegyelet, olykor tán némi előítéletek miatt is nehéz szívvel válnak el a multtól, s egy más életszervekkel felruházott vármegyei szervezetnek csaknem fájó lélekkel engednek tért. Ezekhez csatlakozik az országos ellenzék, mely csaknem mindent gáncsolni szokott, a mi a fennálló kormánytól ered.

Valóban előre látható, hogy az új intézmény nehéz megpróbáltatásnak lesz kitéve; holott ha elfogultság nélkül bíráljuk a dolgok bekövetkezni kényszerű rendét, azt kell mondanunk, hogy nincs okunk a multon buslakodni, sem a jövőn kétségkedni.

Az 1847-ki vármegye csak a kiváltságos nemesség közönsége volt, azon társadalmi osztályé, mely adót nem fizetett, katonát nem állított, utat nem csinált, egyedül volt birtokos; a kinek a jobbágy robotolt és engedelmeskedett, a mikor a táblabíró a nép felett mintegy uralkodott. E vármegye többé vissza nem állítható. 1848-n aristocratiai alkotmá-

nyunk democraticus elvekre lőn fektetve minden következményeivel együtt. Az európai szabad szellem és jogegyenlőségi küzdés ez áldozata többé fel nem támasztható. Midőn a mult század elején a vármegyei rendszer hatáskörének egy nagy részét elvesztette, s megszűnt a fegyveres vérendszert főtényezője lenni, megszűnt a vármegyeeknek az államéletben való legjelentékenyebb szerepe is.

Municipalis életünk szabad cselekvési mezeje 1848. előtt is a bécsi kormány absolutisticus intézkedései által nem egyszerűen el volt torlaszolva, hogy alig volt mit mást választanunk, mint a törvénytelenséget vagy kétségbeesztő tespedést. A régi nemes a vármegyei választási tanácskozáson s bunkocratiává fajult választási jogán kívül más jogot alig tudott gyakorolni. Ki nem emlékezik még most is ama sisyphusi küzdelmekre, a melyeket vármegyéink a 30- és 40-es években az alkotmányos jogokért oly eredménytelenül vívtak? Ki ne emlékeznék Wesselényi Miklósnak elkeseredetten, nemes haragjának menyörgő hangján Kolozsvármegye közgyűlésén tett amod indítványára, hogy Erdély megszaggatott foszlányával sem bír az alkotmánynak, számára nincs más jövő, mint a Magyarországgal egyesülés, hogy ez uton erőt nyerve és kölcsönözve küzdhesse ki az önkény által elvetett alkotmányát? — Igen! a vármegye-rendszer mellett olykor el-elaludt országos öntudatunk, valamint nemzetiségi érzetünk is nem volt elég erős az alkotmány védbástyájául szolgálni.

1848. a törvényhatóságokat az utasítás — adás fogától, a követek választásába való befolyása legpregnansabb részétől fosztotta meg; a régi vármegye helyébe helyezte a bizottságokat; de ezen törvénynek a vármegyére vonatkozó ideiglenes, ugyszólván mátló holnapig tett intézkedése hosszabbban fenttartható nem volt; számos okok azok gyökeres átalakítását követelték; tehát az országgyűlés feladata volt a vármegyei rendszert az 1848-ban proclamált elvek alapján úgy constituálni, hogy ez a felelős parlament kormányzással összhangzásba hozassék. Ezen sokat vitatott fontos kérdést megoldá az 1870-ki XLII. czikk.

E szerint nem szükség, hogy törvényhatóságaink új tért foglaljanak, csak a rég elfoglaltat kell, hogy az eddiginél jobban betöltsék, melyet ha egész mértékben, a kor igényeinek megfelelőleg megtesznek, nincs miért aggódniok, hogy hatályuk és tekintélyük csorbat szenved, mert mind ez még jobban hatványozva van, mint az 1848. előtt tényleg létezett.

Ma a törvényhatósági bizottságok oly széles hatáskörrel vannak felruházva, minél többet parlamentarizmus felelős kormány mellett kívánni nem lehet; azok nemcsak a keblő közigazgatás főintézői, de egyszerűs mind főkövetői a központi országos kormány; fel vannak ruházva a politikai intézkedés jogával; tisztviselőiket szabadon választják, mi a legnagyobb garantiát nyújtja az iránt, hogy a közigaz-

eszméadásaira tették az eláradt indolentiában. Mit tett ő az akadémiáért és benne 1848-ban, mily ovatosan vezette annak ügyeit, hogy a fékevesztett politikai szenvedélyek forrongásában hazai tudományosságunk e szentélye a kor lázas uralmától távol maradjon, és miként mentette meg azt 49-ben, saját veszélyeztetésével, a veszedelemtől, csak ő maga s az akadémia boldogult elnöke gr. Teleki József tudta voltaképen, ki azóta őt barátságával tisztelte meg.

De mit ért volna megmenteni magát az akadémiát, ha benne egyszerűs mind irodalmunkat is nem menti meg? Őt azonban szerencsére még azon iszonyú csapás nem verte le, mely egyébiránt gyökerében megrázkodtatta a nemzet életét. Ha sajgótt is a hazaszeretettől áthatott, érzékeny szív a nemzeti veszély miatt: szelleme, csodálatos ruganyosságában, mindjárt a körülményekhez képest kezd vala miködni s hatni másokra is, mihelyt a vihar áztajlott, nehogy a kétségbeesésnek apáthiája, mely a lebilincselte nemzetet politikai életében megszállotta, az irodalom terén is elhatalmazza, a virágzásnak indult kertet ápoló munkások hiánya miatt aszály fonyaszsza. Ő szedte össze a vihar pusztításaitól megmaradt keveseket, s mivel az akadémia szintugy, mint a Kisludytársaság megvonulva szünetelt: őket jobbra saját lakásán, ugyszólván rejtekben összegyűjtve, indította meg velők a társas működést. Ő kiáltá a nemzet felé az ekként megkezdett közös munka egyik első eredményének, a magyar Európaesnek előszavában, melyet a kor viszonyai tulajdonképen a nemzethez intézett kiáltvány magaslátára emeltek, Claudian emezavait: Minden más felsőbbség ingatag, csak a szellemi biztos és maradó. Ebben nemzetünk jövője és semmi egyebben. E jelírt hirdette ő akkor, midőn a nemzet majdnem ezredéves életének vívmányai veszendőbe menni látsának, minden alkalommal számtalan változatokban szóval és tollal.

És a szerencsésen választott néhány szónyi jelige ama válságos viszonyokban, midőn minden még maga a

gatasban a nép érdekei és kívánságai tekintetbe fogtak vétetni; keblő szabályokat alkothatnak; hivatalva vannak anyagi, erkölcsi és szellemi jobblétüket belátásuk és akarajok szerint felkarolni és előmozdítani, szóval: a törvényhatósági egész önkormányzati hatalom a bizottságra van átruházva, saját kezébe van letéve, csak a visszaélések és veszélyek alkalmi vannak elhárítva.

Nincs ország Európában, melynek összes közigazgatása oly alapon nyugodjék, mint a minő nálunk az új törvény által elintézve van. Angliában, Amerikában van öngazgatás, de nincs municipalis rendszer; van helyhatósági önkormányzat, de nincs törvényhatósági szervezet. Ezek pedig nagyon különböző dolgok és állapotok.

A magyar törvény együtt intézi el a vármegye és városok rendezését, de utat nyit arra, hogy a városok a vármegyéktől eltérő, sajátos viszonyaiknak megfelelőleg szervezkedjenek. Erről tán később fogom elmondani nézeteimet. A helyett tehát, hogy a mult felett aggódjunk, üdvözlőjük inkább az új korszakot, s vizsgáljuk meg: milyennek óhajtjuk mi az új vármegyet? de ezt a jövő számban. a. z.

A „Kol. Közl.” eredeti távsürgönye.

Bécs. Kellersperg programjában az képezte a főakadályt, hogy nem akart hallani a morva, krajnai és felső-ausztriai törvényellenes Landtagok feloszlásától és nélkül pedig a németek nem hajlandók a Reichsrathba lépni. Állítólag Andrássy azt tanácslá Kellerspergnek: igyekezzék valamennyi liberalis elemet megnyerni, egyesíteni.

Brünn. A morva-csehpárt nem küld követeket a Reichsrathba.

Versailles. A hadsereg-reform törvényjavaslat tárgyalás befejeztetett, lesz sor és területi hadsereg, ez utóbbi magában foglalja Franciaország minden fegyverfogható férfait.

Legújabb táviratok.

Bécs, nov. 18. Bécsvárosa küldötsége — élén a polgármesterrel — ma tisztelgett Beust grófnál, neki a feliratot átnyújtandó. Beust szívélyesen fogadta a küldötséget.

Berlin, nov. 18. Az elsassi papság egy a császárhoz intézett feliratban panaszkodik a katolikusok iránti rossz bánásmód felett a hivatalnokok részéről; kéri a papirendek védelmezését és a vallás felekezeti iskolák fentartását.

Páris, nov. 18. A szervezés után a hadsereg 150 gyalog-, 50 lovas és 30 tüzérezredből fog állni.

Prága, nov. 17. A „Politik” lefoglaltatott, mivel egyik cikkében a császárt, Beustot és Andrássyt a legdurvább módon gyalázta.

nemzeti lét is kérdésbe vonalt, a terrorismus pedig a hazaflak nyelvét elnémítá, gyújtó szikraként repülte át az országot, vigasztalást, biztatást öntött a keblekbe, tetterőre ébresté a félemlítés által megdermesztett akaratot, — „Őn ragadtott ki a kétségbeesésből! — mondák neki sokan. Tegyük tehát! Kezddon ön valamit!” S ő megindítá az „Uj Magyar múzeumot” És ekként, midőn az erőszak az államéletben megszakasztotta a jogfolytonosság gyakorlatát ő legalább az irodalomban igyekezett fenntartani a nemzet szellem-életének s haladásának folytonosságát.

De ő még ezzel sem elégedett meg. Ő nemcsak tollal, hanem élő szóval is akart hatni, s nemcsak a társas téren az irodalomban, hanem a társaságban is. Élénk emlékezetben tartván, mily nagy volt egykoron, a nemzeti tespedés korában, egyik lelkes tanárának, a jeles Horváth Istvánnak hatása épen e téren: magántanár névezetelte ki magát az egyetemnél. S hogy mennyire találkoztott e föllépése is a közóhajtással, tanusítá a tanulók közé vegyült papok, tanárok és más élemedett férfiak köre serege, kik hallgatónak lettek. Előadásai a széptan körében forogtak, melyeknek szabályaira a klasszikai, a modern s a magyar irodalomból választá a példányokat. Ekkor adta elő az ujkori magyar költészet történetét is.

Tárgyainak czimeit oly ügyessen tudta megválasztani, hogy az őt őrszemen kísérő importált tanárok s a zsarnok rendőrség nem is gyanította, a hazafiságnak s a nemzeti érzelmeknek mily gyújtó szelleme lengi az előadást, — még ha Aristoteles rhetorikájáról, vagy Tacitusról, vagy a Niebelungenról szólott is.

De azt veszem észre, hogy akarattalul is beleerészkedtem már némileg ünnepeltünk írói pályájának jellemzésébe: e feladat pedig egy avatottabb társamra, Greguss Ágostira vár. Mielőtt azonban tisztelt társamat földadatának teljesítésére fölhívnam: illő, hogy magát díszített társunkat is meghívjuk s tisztelhecssük körünkben, stb.

Hirdetési díj: 5t hasábas garmond sorért 1-ször 7 kr. 2-ször 6 kr. 3-ször 5 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. helyegül. Hirdetések felvételnek: Helyben: a kiadó-hivatalban és Demjén László könyvkereskedésében. Pesten: Zeisler M. (királyutca 60. sz.) Bécsben: Haasenstein és Vogler-nél (Neuer-Markt 11. sz.) Oppelik Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) Rudolf Mosse ölf. Zeitungs-Agent

Nyiteltéri cikkek:

sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez címzendők. — Előzetések s hirdetési díjak a vidékről a szerkesztőséghez, helyben a kiadó-hivatalhoz küldendők be.

Bécs, nov. 18. Gr. Andrássy ma déljben fogadta a külügyminiszterium összes hivatalnokainak tisztelését.

London, nov. 18. A „Standard” jelenti, hogy a francia-angol kereskedelmi szerződés tárgyalban folyt alkudozások félbenszakadtak. — A „Times” jelenti, hogy Franciaország már felmondotta ezen kereskedelmi szerződést.

Az országházból.

Székelvöldi telepítvények.

r. A képviselőház november 17-ki ülésében folytatott a telepítvényesekről szóló törvényjavaslat tárgyalása, a székelvöldi telepítvényesekre vonatkozó 16. §. így szól:

„Megváltás alá eső telepítvényeknek azok tekintendők, melyek az erdősegek kiirtása és szántó föld, legelő vagy kaszálóvá való átalakítása czéljából a községi osztaltan birtokon vagy magán földtulajdonosok majorsági birtokán eszközöltettek, habár község nem alakult is, és a telepítvényes vagy előde a telepítvényi birtokot 1848. jan 1-én már birta, használta s azon lakott, és ha a rajta épült ház, gazdasági épület a telepítvényes tulajdona; még pedig:

a) a telepítvényhez tartozó összes bel- és kül-birtok, a rajta fekvő évi tartozások megváltása mellett a telepítvényes tulajdonává válik: ott, hol a telepítvényi földek örök időre esetleg a férfig kihaltág jutottak a telepítvényesek birtokába, vagy az évi szolgálmány mennyisége változás alá nem esett;

b) minden egyéb esetben pedig a telepítvény belsősége, u. m. házhely, udvar és kert 1600 ööl kiterjedésig, és a telepítés czéljából nyert külsőség 15 hold erejéig a felek közti szabad egyezkedés vagy ennek nem sikerülése esetében, a bírói becsü útján megállapítandó értéknek biztosítása mellett, a telepítvényes tulajdonába meg y át.

A szerződésben érintett minden egyéb birtok azonban a telepítő tulajdonos kizárólagos tulajdona marad, melyre nézve a felek közti fölmerülő minden viszonyok a szerződés szerint ítéltetnek meg.” Gecző János: E szakaszhoz következő módosítványt terjeszt elő: E szakaszt mindenekelőtt a miniszteri javaslat 17. szakaszával kívánja felcserélni, és ez következőleg módosíttassék: Az első kikezdés helyett: A székelvöldi havasokon előforduló telepítésekre a fennebbi intézkedések következő módosításokkal alkalmazandók: a telepítvényhez stb., a 3-ik kikezdés szövegében ezen szó helyett „telepítvényes vagy előde” teendő: „telepítvényes vagy jogelődé,” ezen szavak helyett: „már birta s használta” teendő: „már birta, használta, azon lakott”; a 4-ik kikezdés után a következő új kikezdés teendő: „A telepítvényhez tartozó birtok azon birtok tekintendő, melyet a telepítvényes vagy jogelődé a házhellyel együtt ugyanazon szerződés alapján, s ugyanazon jogcímen birtokol.”

Az 5-ik kikezdés első sora helyett: „A váltásigtkét ezen telepítveknél 1-ör az évi szolg.” stb. stb., s a 6-ik kikezdés egészen kihagyandó; 2-szor, ha az évi szolgáltatás állandó mennyiségű és minőségű terményből vagy más járadékból állott s fizetett, ennek 1857 — 1867. közötti 10 évről kiszámított közép értéke szolgálg megváltási kulcsul. (3. §.) 3-szor. Egyéb esetekben a megváltás értéke a telepítvény belsősége s azzal közvetlen kapcsolatban fekvő külsőségből összesen négy catastralis hold ternagyságig az utolszor kötelezett évi bér arányában, — ezen felül a megváltatónak nyilvánított többi külsőség bírói becsü útján állapítandó meg. A 7-ik kikezdés első szavai helyett: A bírói becsérték megállapításánál azonban haszonvetetetlen térek stb. stb. A 8-ik kikezdés helyett szabatosabb szövegezéssel: „Ha a ház és épület a vállalat tulajdona, ennek értéke szintén bírói becsü útján állapítandó meg.” Bittó István igazságügyminiszter: T. ház! Habár az állam előterjesztett törvényjavaslatnak idevágó §-a lényegesen eltért attól, melyet a központi bizottság indítványoz, és habár az imént Gecző képviselő ur azt akarta is elfogadtatni a részletes tárgyalás alapján, melyet én terjesztettem volt elő, részemről mégis hajlandó vagyok hozzájárulni a központi bizottság szövegéhez (Élénk helyeslés.)

Röviden csak azon álláspont igazolására, melyből kiindultam, midőn törvényjavaslatomat előterjesztém, azt vagyok bátor megjegyezni, hogy én épen úgy, mint elődöm, ki erre vonatkozólag épen azt hozta javaslatba, az erdélyi pátns 16-ik §-ból indultam ki, a hol eltérőleg a magyarországi pátnstól nemcsak az örökös és a fiág kihaltág között szerződésekről történt intézkedés, hanem egész általánosságban az mondatott ki, hogy oly majorsági földek melyeken megtelepítések léteznek, a jelenlegi birtokosoktól azon esetben, ha ők ezen megtelepítésen kívül más urbéri telket nem bírnak és ha a famuli conventionati sorába nem tartoznak, ezek béröket akár készpénzben, termésbéli járandóságban, akár valamely ház, lakas vagy föld használatában kötötték legyen is ki, többé el nem vétethetnek; azonban a központi bizottság, ugy látszik az urbéri pátns 20-ik §-ból indult ki, a melyben ez áll: Időleges kötések, valamint tisztán magán jogi, haszonbéri és zálogszerződések ezen nyílt parancs rendelkezései által nem érintetnek.

